

СУТНІСТЬ МОДУЛЬНОЇ СТРУКТУРИ КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНОГО УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Пономарьова Катерина,
провідний науковий співробітник
відділу початкової освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
кандидат педагогічних наук
(м. Київ, Україна)

Анотація

У публікації розкрито сутність модульної структури уроку української мови в початковій школі, яка передбачає організацію навчального процесу за такими модулями: мовно-теоретичним, правописним і мовленнєво-творчим. Визначено цілі і завдання кожного модуля, засоби їх реалізації та взаємозв'язок і взаємозалежність модулів між собою.

Ключові слова: компетентнісно орієнтований урок української мови, модульна структура уроку, мовно-теоретичний модуль, правописний модуль, мовленнєво-творчий модуль.

Аннотация

В публикации раскрыта сущность модульной структуры урока украинского языка в начальной школе, которая предполагает организацию учебного процесса по таким модулям: языково-теоретическому, правописному, речетворческому. Определены цели и задачи каждого модуля, средства их реализации, а также взаимосвязь и взаимозависимость модулей между собой.

Ключевые слова: компетентностно ориентированный урок украинского языка, модульная структура урока, языково-теоретический модуль, правописный модуль, речетворческий модуль.

Annotation

In the article the essence of Ukrainian language lesson module structure is revealed. It assumes the organization of the study process according to the modules: language-theoretical, spelling and speech-creative. There are defined the aims and tasks of each modules, means for their applications as well as interrelation and mutual dependence between the modules.

Key words: competence oriented Ukrainian lesson, lesson module structure, language-theoretical module, spelling module, speech-creative module.

Постановка проблеми. Успішність реалізації компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів української мови значною мірою залежить від організації навчального процесу, зокрема, моделювання та проведення організаційних форм навчання. В умовах класно-урочної системи провідною формою є урок, який, зважаючи на сучасні компетентнісно орієнтовані пріоритети початкової мовної освіти, потребує модернізації.

Тому актуальною в лінгводидактиці є проблема моделювання компетентнісно орієнтованого уроку української мови в початковій школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу наукових праць вітчизняних [1, 4, 6, 7, 8, 9, 10] і зарубіжних [2, 3, 5] учених свідчить про те, що компетентнісними ознаками уроку є висока мотивація навчання, активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів, суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників навчального процесу, особистісна спрямованість навчання, диференційований підхід, рефлексія.

Актуальними в практиці шкільного навчання мови є нестандартні форми організації навчальної діяльності, які підвищують інтерес учнів до навчального предмета, сприяють активізації навчально-пізнавальної і творчої діяльності школярів, розвивають комунікативні навички, формують здатність застосовувати мовні знання й мовленнєві уміння в навчальних та життєвих ситуаціях.

Поширення набули інтерактивні технології, які охоплюють різні форми кооперативного та колективно-групового навчання, зокрема: робота в парах, малих групах, ротаційні трійки, карусель, акваріум, мозковий штурм, мікрофон тощо.

Мета публікації – розкрити сутність модульної структури уроку української мови й обґрунтувати її доцільність в умовах реалізації компетентнісного підходу.

Постановка завдання. Оприлюднити характеристику розробленої й експериментально перевіреної моделі компетентнісно орієнтованого уроку української мови в початковій школі та окреслити її переваги.

Виклад основного матеріалу. Пріоритетним завданням початкового курсу української мови, визначеним державним стандартом і чинною навчальною програмою, є формування в молодших школярів *комунікативної компетентності*, яка виявляється в здатності спілкуватися з людьми різного віку і статусу, розуміти й відтворювати сприйняту на слух та прочитану інформацію, змістовно й грамотно висловлювати свої думки в усній і письмовій формах, вільно володіти мовою в різних навчальних та життєвих ситуаціях.

Спрямованість сучасної мовної освіти на формування комунікативної компетентності вимагає нових підходів до структури уроку. Традиційно основна робота на уроках української мови зосереджується на опрацюванні теоретичного мовного матеріалу (вивчення мовних одиниць і явищ, граматичних категорій, правил). Мовленнєвий розвиток обмежується здебільшого окремими лексичними та синтаксичними вправами. Виняток складають уроки розвитку мовлення та опрацювання розділу «Текст», на яких учні будують різні типи зв'язних висловлювань (розповіді, описи, міркування). Такий підхід суперечить вимогам чинних нормативних документів, у яких основною визначено мовленнєву змістову лінію, а результати засвоєння змісту інших ліній (мовної, соціокультурної та діяльнісної) є засобом для повноцінного мовленнєвого розвитку молодших школярів.

З огляду на зазначене потребують змін підходи до визначення цілей уроку і моделювання його структури. Оскільки складниками комунікативної

компетентності молодшого школяра є мовні знання й уміння, орфографічні і пунктуаційні уміння й навички та досвід мовленнєвої діяльності, вважаємо за доцільне виділити в структурі уроку української мови три взаємопов'язані модулі:

- мовно-теоретичний;
- правописний;
- мовленнєво-творчий.

Мовно-теоретичний модуль спрямований на усвідомлене засвоєння на практичному рівні передбачених навчальною програмою мовних знань. Реалізація завдань цього модуля здійснюється в процесі активної розумової діяльності, яка передбачає виконання таких розумових операцій, як спостереження за мовними одиницями і явищами, їх аналіз, порівняння, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ними, узагальнення спостережень, формулювання висновків, правил.

Основними завданнями цього модуля є:

а) збагачення лексичного запасу учнів новими словами і виражальними засобами мови (порівняннями, епітетами, метафорами, фразеологізмами, синонімами, антонімами);

б) розвиток умінь користуватися мовними засобами відповідно до норм літературної української мови: орфоепічних (правильне вимовляння і наголошування слів), лексичних (дотримання норм лексичної сполучуваності слів), граматичних (правильне утворення форм слова);

в) формування умінь правильно будувати речення, різні за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні), інтонацією (окличні й неокличні) та структурою (прості й складні, зі звертаннями, однорідними членами);

г) вправлення у застосуванні алфавіту;

г) формування умінь користуватися словниками та іншою довідковою літературою.

Ефективними для розв'язання зазначених завдань є такі прийоми, як евристична бесіда, проблемні запитання і завдання, дослідження мовного явища, порівняння мовних одиниць з метою встановлення подібних та відмінних ознак, пошук шляхів чи способів розв'язання життєвих мовленнєвих ситуацій тощо.

Правописний модуль підпорядкований формуванню в молодших школярів елементарних умінь орфографічно правильно писати слова і вживати пунктуаційні знаки. У процесі його реалізації здійснюється формування таких умінь:

а) записувати слова за фонетичним принципом, позначаючи мовні звуки відповідними буквами, уникаючи пропусків, замін, переставлянь літер;

б) самостійно користуватись під час письма передбаченими навчальною програмою правилами правопису;

в) правильно записувати визначені програмою слова, вимову й написання яких молодші школярі мають запам'ятати (словникові слова);

г) використовувати в процесі письма вивчені за програмою знаки пунктуації;

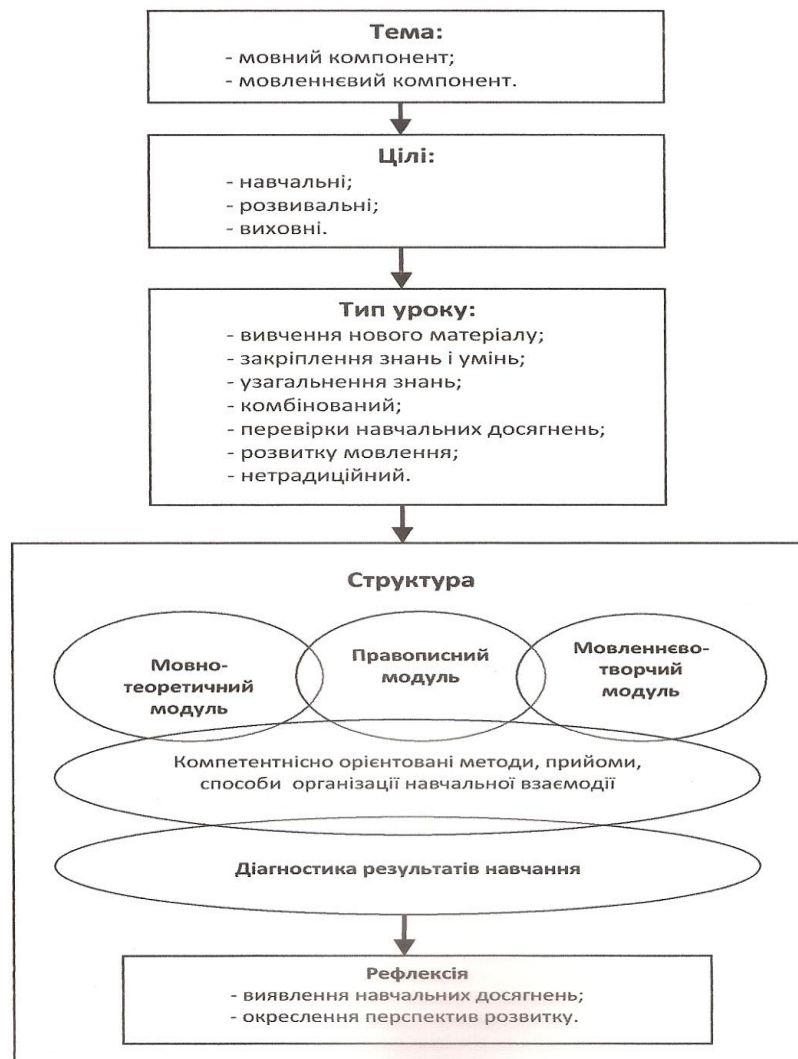
г) знаходити і виправляти допущені орфографічні й пунктуаційні помилки.

В умовах реалізації компетентнісного підходу формування зазначених умінь здійснюється виключно на засадах принципу усвідомленого засвоєння, який передбачає вивчення правил правопису в процесі дослідницько-пошукової діяльності учнів під керівництвом учителя.

Мовленнєво-творчий модуль спрямований на формування в молодших школярів умінь будувати невеликі за обсягом (від 2-3 речень у 2 класі до 5-7 речень у 4 класі) зв'язні висловлювання (розповіді, описи, міркування), які передбачають застосування знань і вмінь, засвоєних під час реалізації завдань мовно-теоретичного і правописного модулів.

Компетентнісно орієнтований урок української мови, побудований за принципом модульного опрацювання навчального змісту, має таку модель:

**Модель
компетентнісно орієнтованого уроку української мови**

Характерними особливостями модульного уроку української мови є:

- двокомпонентна тема, у формулюванні якої зазначається мовний і мовленнєвий аспекти навчання (наприклад: «Синоніми. Редагування тексту з метою уникнення невиправданих повторів»);
- компетентнісно орієнтовані цілі (навчальна, розвивальна і виховна);
- модульна структура (мовно-теоретичний, правописний і мовленнєво-творчий модулі об'єднані спільним змістом і спрямовані на досягнення триєдиної мети уроку);
- підсумок уроку передбачає діагностику результатів навчальної діяльності учнів на навчальному занятті;
- обов'язкова рефлексія – аналіз учнями своєї роботи на уроці, оцінювання її результатів, визначення своїх досягнень і невдач та перспектив подальшого навчання.

Висновки. Переваги модульної структури уроку української мови полягають у тому, що всі види діяльності на такому уроці взаємопов'язані і спрямовані на досягнення основної цілі навчального заняття – формування складників комунікативної компетентності. Обов'язковий на кожному уроці мови мовленнєво-творчий модуль забезпечує систематичний і цілеспрямований мовленнєвий розвиток учнів, зокрема, формування важливого комунікативного вміння – будувати письмове зв'язне висловлювання. Застосування в процесі його побудови засвоєних мовних знань і правописних умінь мотивує школярів на вивчення української мови та підвищує інтерес до навчання.

Перспективи подальших наукових розвідок. Виконане наукове дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми моделювання організаційних форм компетентнісно орієнтованого навчання молодших школярів української мови. Подальшого вивчення потребують такі питання, як модернізація класно-урочної системи навчання молодших школярів, запровадження інтерактивних технологій в методику навчання української мови, засоби рефлексії на уроках української мови тощо.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Урок української мови в початковій школі // Укр. мова і мовлення в почат. школі: Навч.-метод. посіб. / М. С. Вашуленко. – К., 2006 – С. 27-45.
2. Конаржевский Ю. А. Анализ урока [Текст] / Ю. А. Конаржевский. – М.: Педагогический поиск, 2000. – 126 с.
3. Кульневич С. В. Современный урок: науч.-практич. пособ. / С. В. Кульневич, Т. П. Лакоценина. – Ростов-на-Дону: Учитель, 2005 – Ч. 2: Не совсем обычные и совсем необычные уроки. – 288 с.
4. Печерська Е. Уроки різні та незвичайні / Е. Печерська // Рідна школа. – 1995. – № 4. – С.62-65.
5. Подласый И. П. Педагогика: 100 вопросов – 100 ответов: учеб. пособие для вузов / И. П. Подласый. – М.: ВЛАДОС-пресс, 2004. – 365 с.

6. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко ; за ред. О. І. Пометун. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.

7. Пономарьова К. І. Нестандартні форми організації навчання української мови в початкових класах / К. І. Пономарьова // Початкова школа. – 2015. – № 12. – С. 1-5.

8. Пономарьова К. І. Сучасний урок української мови: компетентнісно орієнтовані цілі та структура / К. І. Пономарьова // Початкова школа. – 2015. – № 1. – С. 21-26.

9. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник / О. Я. Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.

10. Савченко О.Я. Мета і результат уроку в контексті компетентнісного підходу / О. Я. Савченко // Початкова школа. – 2015. – № 3.